

ZAŠTIĆENO KULTURNO DOBRO

Palača Moise ima status pojedinačno zaštićenog kulturnog dobra i upisana je u Registar kulturnih dobara RH, a svečanom primopredajom 26. travnja 2019. godine obilježen je završetak ugovora za izvođenje radova cjelovite obnove palače Moise

Pogled na Cres, buduću znanstvenu destinaciju

KACIJSKI CENTAR SVEUČILIŠTA U RIJECI

Piše **Jakov KRŠOVNIK**
Foto **Vedran KARUZA**

Smještena u jugoistočnom dijelu zaštićene povijesne jezgre grada, palača Moise ističe se arhitektonskim rješenjima neobičajenim za cresko podneblje te oslikanim interijerom, a projektom IPA 2013 »Obnova palače Moise na otoku Cresu« najveća renesansna kuća na hrvatskim otocima postala je edukacijski centar Sveučilišta u Rijeci. Nas je dočekala programska koordinatorica Jelena Ščedrov Dlačić te smo razgledali palaču čija bi tri kata u budućnosti trebala ugostiti mnoga poznata svjetska i domaća znanstvena lica.

- U sjevernom dijelu prizemlja tri su prostorije koje su nekad vjerojatno služile kao trgovine, a i prije obnove ovdje je bio kafić. U budućnosti će ovdje također biti komercijalni prostori, tako da sve ostaje kao u prošlosti - kaže Ščedrov Dlačić te nam zatim pokazuje glavnu dvoranu oko koje se nalaze četiri sobe, karakteristične za dalmatinske ladanjske prostore, prema čemu su Mleci smislili uzrečicu - »Quattro stanze un salon, ze la casa d'un Schiavon«.

- Danas glavna dvorana može primiti stotinu ljudi, no zbog epidemioloških mjera, taj je broj trenutno ograničen na 40 - kaže Ščedrov Dlačić te nas vodi na drugi kat na kojem se na zapadnom dijelu sjevernog pročelja jasno vide tragovi preoblikovanih renesansnih monofora, što upućuje na postojanje dviju raskošnih izvornih etaža. Na trećem katu su pronađeni otvori za ptice smješteni između prozorskih okna na južnome zidu.

- Ti otvori, niše, zapravo su poletišta za ptice. Tijekom renesanse golubovi su se koristili u dostavi poruka, u sportu, ali i kao dekorativne ptice, kaže naša sugovornica. U palači su, također, očuvani brojni oslici, od kojih su mnogi trenutno još uvijek na restauraciji, a više o njima rekla nam je konzervatorica Tea Sušanji Protić iz Konzervatorskog odjela u Rijeci koja je vodila konzervatorska istraživanja i nadzor obnove

Informacije na Facebooku

Predviđeno je da jednom tjedno bude otvorena za obilazak građana, no to nažalost ovisi o epidemiološkoj situaciji, baš kao i program, tako da se sve nove informacije mogu pratiti na Facebook stranici »Palača Moise - Moise Palace«.

Tea Sušanji Protić, mag. pov. umj. i tal., konzervatorica iz Konzervatorskog odjela u Rijeci

zgrade te izradila konzervatorski elaborat. Autorica je i znanstvenih radova o palači te dokumentacije za projekt obnove iz fondova EU-a.

Osebniji oslici

- Uvriježeni naziv palača Moise odnosi se na višestoljetne i posljednje privatne vlasnike velike rezidencijalne građevine u creskoj povijesnoj jezgri, cresku plemićku obitelj Moise. Ipak, prvi vlasnici i naručitelji izgradnje bili su Petrisi, najugledniji i najbogatiji creski plemići, a palača je vjerojatno bila njihova izvorna matična rezidencija. Izgrađena je početkom 16. stoljeća na mjestu starije gotičke palače Petris iz 14. stoljeća, pregrađena i ukrašena oslicima u drugoj polovici 16. stoljeća, kaže Sušanji Protić i podsjeća da je najznačajniji predstavnik obitelji Petris svakako bio renesansni filozof Frane Petris (1528. - 1597.)

- On je pripadao dijelu obitelji koji se priklonio europskim reformacijskim strujanjima, a protiv njih su pokrenuti i inkvizicijski procesi u Veneciji. Pretpostavlja se da je ta grana Petrisova roda naslijedila i obnovila ovu palaču te ju opremila jedinstvenim, i za creske prilike osebnim ciklusom oslika. Oslike je naručio Ivan

Juraj Petris koji je 1557. godine od cara Ferdinanda dobio titulu zlatnog viteza Svetog Rimskog Carstva, koju je bilo teško nositi u mletačkom Cresu. Ta je politička podvojenost vidljiva na oslicima u glavnoj dvorani palače gdje su prikazani i mletački lav i habsburški dvoglavi orao, dok je osebniji »ukus« naručitelja vidljiv na pojedinim motivima, koji upućuju na poznavanje astronomije, kabale i alkemije, opisuju naša sugovornica, a zatim smo se dotaknuli same lokacije palače.

- Izvor vode zasigurno je bio jedan od razloga da palača bude izgrađena tu gdje jest. Naime, ispod podesta istočnog stubišta pronađen je obzidani zdenac iz kojega se palača opskrbljivala vodom, a koji, prema kazivanju lokalnog stanovništva, ne presušuje te u njemu i danas ima vode. Dragocjenost vode izrečena je i svečanim arhitektonskim oblikovanjem malog dvorišta koje je oplemenjeno renesansnim trijemom jedinstvenim za Cres. Palaču su gradili vrhni renesansni majstori koji su u Cresu imali svoju kameleonsku radionicu te su je ukrali klesanim portalima, prozorima i trijemom. No, osebniji oslici, izvorni arhitektonski elementi, pa čak i izvor vode, bili su desetljećima skriveni pod naslagama kasnijih degradirajućih intervencija, kaže Sušanji Protić te nam je opisala i tužnu sudbinu zgrade u drugoj polovici 20. stoljeća.

- Katovi su korišteni za osiromašeno stanovanje, a prizemlje kao konjušnica, zatim ugostiteljski objekt i noćni klub. Kako su zbog dotrajlosti dijelovi građevine napušteni, palača je postala svojevrsno odlagalište otpada. Potom dobiva pogrdne nazive među lokanim stanovništvom, »Biafra«, a kolaju i priče o nesretnim događajima u njenom interijeru. Golema derutna stara zgrada u gradskom centru, nepoznata i neistražena, izazivala je nelagodu i opravdanu zabrinutost zbog opasnosti od urušavanja pa je krajem 20. stoljeća izrađen projekt za rekonstrukciju i adaptaciju, koji ipak nije izveden. Tom prilikom palača je definirana kao »kompleks stambenih zgrada« i ocijenjena kao stambeni blok sastavljen od manje renesansne palače i prigrađene zgrade iz 19. stoljeća, što je bila posljedica potpune neistraženosti povijesne strukture građevine, kaže Sušanji Protić.

Sve je spremno za dolazak domaćih i stranih znanstvenika

Ispod podesta istočnog stubišta pronađen je obzidani zdenac

Bez izvora vode ne možemo ni danas

Novo sobe u palači čekaju svoje goste

Renesansna cjelina

Na svu sreću, palača je u suvremeno doba postala predmetom znanstvenih analiza te je prepoznata kao renesansna cjelina.

- Konzervatorskim istraživanjima iz 2011. godine, ali i tijekom obnove proteklih godina, otkrivena je nekadašnja raskoš palače. Pronađeni su ukrašeni drveni stropovi u interijeru, ali i brojni renesansni klesani ulomci koji su ugrađeni u kasnije zidove ili odbačeni

u otpadne jame u dvorištima, a koji su danas smješteni u trijemu. Sada znamo da palača pripada grupi najraskošnijih i najvećih renesansnih palača na hrvatskom dijelu Jadrana, dok strop u glavnoj dvorani pripada tipu oslikanih drvenih stropova koji se u srednjem vijeku i renesansi pojavljuju na području Mediterana, od Portugala preko Španjolske, južne Francuske, sjeverne Italije do Hrvatske, kaže naša sugovornica te dodaje da

obnovom nije vraćen izgled arhitekture iz 16. stoljeća, zbog zatečene skromne očuvanosti renesansnog sloja, već je prezentirana slojevitost povijesne gradnje.

- Uklonjene su recentne intervencije koje nisu imale kulturno-povijesnu niti estetsku vrijednost te više nisu bile funkcionalne, ali su zadržane i obnovljene sve vrijedne

nastavak na str. 16.

Jelena Ščedrov Dlačić, programska koordinatorica, u oslikanom interijeru Palače